

Franjo Kajfež

Podravski kralj Apaurina

MARKO VITEZ

Autor na temelju dostupnih izvora, literature i svjedočanstava poznanika i obitelji prikazuje život i djelo dr. sc. Franje Kajfeža, kemijskog tehničara i farmaceuta, najpoznatijeg po pronalasku Apaurina. Članak opisuje njegov obrazovni put, radni vijek, znanstveni rad, ljubav prema kolekcionarstvu i umjetnosti te politički život. U članku su također prikazane društvene i gospodarske prilike Kajfežova rodna mjesta Martijanec u tridesetim godinama dvadesetog stoljeća.

Ključne riječi: Franjo Kajfež, Apaurin, Belupo, Miljana, 1930-e godine, Martijanec

1. Uvod

U novonastalim okolnostima koje nas prate oko svjetske pandemije COVID-a 19, poznatije kao pandemije koronavirusa, vrijedno je prisjetiti se jednog od najvažnijih hrvatskih kemijskih tehničara i farmaceuta prošlog stoljeća dr. sc. Franje Kajfeža. O ovom se Podravcu (rođenjem, iako je većinu života proveo u Hrvatskom zagorju i inozemstvu), koji je otkrio nadaleko poznati lijek svake kućne apoteke Apaurin, vrlo kratko i općenito pisalo u Hrvatskoj enciklopediji, Hrvatskom biografskom leksikonu i Enciklopediji Hrvatskog zagorja. Stoga će se uz pomoć dostupnih podataka i svjedočanstava Kajfežovih poznanika i obitelji prikazati njegov život i djelo.¹

2. Naselje Martijanec u 1930-ima

Naselje Martijanec općinsko je središte smješteno uz cestu i željezničku prugu Varaždin – Koprivnica, sedam kilometara zapadno od Ludbrega. Središtem naselja dominiraju barokno-klasicistički dvorac s perivojem, kojim su upravljale obitelji Gotal, Patačić i naposljetku Rauch, te župna crkva svetog Martina izgrađena 1775. godine.² Općina Martijanec osnovana je 1870-ih godina u sklopu Austro-Ugarske i djelovala je sve do početka Drugog svjetskog rata.³

Martijanečki kraj oduvijek je bio siromašni dio ludbreške Podravine, naročito u 1930-im, u jeku Velike gospodarske krize (1929. – 1933.). Najveći veleposjednik u Martijancu, obitelj Rauch, već 1919. godine agrarnom reformom gubi veliki dio

¹ Ovim se putem zahvaljujem Ladi Szabo Kajfež na informacijama iz Kajfežova privatnog života, doc. dr. sc. Maji Jakševac Mikšić, mag. pharm. na dostavljenom nekrologu o Kajfežu objavljenom u Farmaceutskom glasniku i Milivoju Dretaru, prof. za pomoć u prikupljanju informacija za članak.

² *Martijanec, Donji i Gornji.* // Hrvatska enciklopedija, knjiga 7 (2005.). Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39139> (29. 5. 2020.).

³ *Općina Martijanec: Povijest.* // Dostupno na: <https://opcina-martijanec.hr/opcina-martijanec/povijest/> (29. 5. 2020.).

svoje zemlje. Barunica Elizabeta Rauch-Vučetić, kći hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog bana Pavla Raucha i supruga Vuka Vučetića Brinjskog, zabilježena je kao posljednja vlasnica dvorca u Martijancu prije nacionalizacije.⁴ Njoj je 1933. godine ostavljen maksimum od 130 jutara zemlje, dok je ostatak pripao seljacima uz visoke kupoprodajne cijene. Prema ugovorima koje je 1934. godine sa seljacima sklopila komisija za agrarnu reformu vidljivo je da je 275 seljaka iz Martijanca, Poljanca, Novakovca i Hrastovljana kupilo zemlju.⁵ Seljaci su za tu namjenu uzimali visoke kredite u bankama, a dodatno ih je pogodila gospodarska kriza pa kako nisu mogli plaćati svoje obveze općina je, u nemogućnosti da ubire porez, plijenila materijalna dobra seljaka (stoku, vino, blazine, platna i drugo).⁶ Manji dio seljaka radio je u barunčinom dvorcu i posjedu. Ujedno, u Martijancu je tridesetih godina postojao i moderan mlin na valjke s kapacitetom od oko dva vagona dnevno. Mlin je osnovao Vuk Vučetić, no kako je slabo poslovao prodao ga je Ivanu Kerstneru koji ga je preimeno- vao u »Nevenku«. Mlin je imao deset zaposlenih i zapaljen je 1942. godine.⁷

U ovakvim se okolnostima stanovnici Martijanca na izborima okreću Hrvatskoj seljačkoj stranci. Na parlamentarnim izborima u Kraljevini SHS 1927. godine od 536

izašla birača 248 glasovalo je za Pribičevićevu Samostalnu demokratsku stranku, dok je 239 bilo za Radićevu Narodnu seljačku stranku.⁸ Na parlamentarnim izborima u Kraljevini Jugoslaviji 1935. godine od 646 birača njih gotovo 95 % (to jest 608 birača) izjasnilo se za kandidate Ujedinjene opozicije Vladka Mačeka.⁹ Izvjesnu je pobjedu u mjestu ponovo zauzela Mačkova lista i na parlamentarnim izborima 1938. godine.¹⁰

Za župu Martijanec u 1930-ima bitna su dva svečana događaja. U listopadu 1931. godine župu su posjetili isusovci koji su kroz osam dana svakodnevno od rana jutra do kasne noći držali propovijedi i ispo- vijedi za župljane.¹¹ Na Uskrs iduće godine nabavljena su tri nova zvona za župnu crkvu. Tom je prigodom Pjevačko društvo »Gaj« izvelo predstavu »Ljubi bližnjega« za školsku mladež i odrasle.¹² Što se tiče obrazovanja u Martijancu, broj učenika se 1920-ih i 1930-ih naglo povećao. Zbog toga je u tom razdoblju otvoreno drugo, treće i četvrto učiteljsko mjesto, a škola je proširena 1926. godine.¹³ Zbog velikog broja učenika koji su pohađali centralnu školu u Martijancu 1931. godine otvorena je škola u Hrastovljanu (za djecu iz Hrastovljana, Čičkovine i Madaraševca). Na- žalost, sva se djeca nisu mogla upisati pa je u školskoj spomenici zapisano kako je školske godine 1932./1933. za prvi razred ostalo neupisano 26 djece. Dolazi gospo- darska kriza, seljaci teško prodaju svoje proizvode i roditelji jedva pronalaze novac

4 Završetkom Drugog svjetskog rata dvorac postaje državnim dobrom da bi 1950. godine u njemu bila smještena »Služba za proizvodnju elitnog sjemena« i kasnije »Poljoprivredna stanica Varaždin«. Od 1960. do 1963. godine ovdje se nalazi »Centar za obrazovanje poljoprivrednih radnika«, a u razdoblju od 1963. do 1968. godine ponovo »Poljoprivredna stanica Varaždin«. Nakon toga u dvo- rac se useljava »Centar za primjenu nauke u poljoprivredi« da bi od 1977. godine vlasnikom dvorca postao PIK »Bednja« iz Ludbrega. WINTER, Marija: *Iz povijesti Ludbrega i okolice – knjiga 1.* (nadalje: *Ludbreg – knjiga 1*) Ludbreg: Grad Ludbreg, Nakladnička kuća »Dr. Feletar«, 2000., 203–204.; WINTER, Marija: *Iz starije prošlosti Mar- tijanca.* // Podravski zbornik 1977. (ur. Franjo Horvatić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1977., 244.

5 KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Mira: *Privredne i socijalne prilike ludbreškog kotara u međuratnom razdoblju.* Ludbreg (ur. Vlado Ma- darić), Ludbreg: Skupština općine Ludbreg, 1984., 265.

6 WINTER, Marija: *Ludbreg – knjiga 1.*, 133–134.

7 KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Mira: *Nav. dj.*, 273.

8 *Rezultat državnih izbora u Zagorju i Medjimurju.* // Narodno jedinstvo VI, 37 (15. 9. 1927.), 2.

9 *Statistika izbora narodnih poslanika za Skupštinu Kraljevine Ju- goslavije izvršenih 5. maja 1935. godine.* Beograd: Narodna skupšti- na Kraljevine Jugoslavije, 1938., 37.

10 *Rezultati izbora u ludbreškom srezu.* // Varaždinske novosti X, 472 (15. 12. 1938.), 3.

11 *Misije u župi Martijanec.* // Varaždinske novosti II, 101 (12. 11. 1931.), 4.

12 WINTER, Marija: *Iz povijesti Ludbrega i okolice – knjiga 2.* (na- dalje: *Ludbreg – knjiga 2*) Ludbreg: Grad Ludbreg, Nakladnička kuća »Dr. Feletar«, 2000., 63.

13 *Isto*, 134.

Sl. 1. Dvorac Rauch 1930-ih godina

Sl. 2. Martijanec, oko 1938. godine, stara razglednica

za obuku djece. Stoga siromašniji roditelji mole za otpust svoje djece iz škole, naročito preko zime jer nemaju novaca da im kupe obuću za pohađanje nastave.¹⁴

Unatoč siromaštvu lokalno je stanovništvo aktivno u društvenom životu. Unutar Sokolske župe Dr. Pere Magdića 1926. godine osniva se u Martijancu Sokolsko društvo, dok je 1931. godine Sokolsko društvo Ludbreg osnovalo u selu sokolsku četvrtu kojoj su na čelu bili starješina Vuk Vučetić i općinski načelnik Nikola Gjurkin.¹⁵ U mjestu je aktivno i Dobrovoljno vatrogasno društvo koje je nakon krize 1933. godine nabavilo kvalitetniju vatrogasnu opremu i alat te se time spremnije dolazi na intervencije gašenja požara. Počinje djelovati i vatrogasna limena glazba, priređuju se zabave kod trgovca Martina Schreiber, a Društvo prima i svoje prve članice koje čine vatrogasni sanitet.¹⁶

Posebnu vrijednost u selu ima već spomenuto Hrvatsko pjevačko društvo »Gaj« koje je osnovano 1925. godine. Društvo je osnovano prigodom proslave stote obljet-

nice osnovne škole u Martijancu na inicijativu učitelja Ljudevita Poja, ujedno prvog predsjednika i zborovođe. Od 1927. godine zborovođom postaje upravitelj martijanečke škole Fran Lončar, a predsjednikom martijanečki župnik doktor Franjo Duh. Unutar Zbora aktivna je i takozvana »diletantska grupa«, skupina seoskih glumaca amatera koja je s Brezovačkim »Matijašem Grabancijašem dijakom« uspješno nastupala u više sela varaždinskog i ludbreškog kotara.¹⁷ Pjevački je zbor nastupao u Martijancu i okolici, najčešće na lokalnim zabavama i misnim slavljinama. Tako varaždinski tisak donosi vijest o »vrlo uspjeljoj zabavi sa plesom« na Štefanje 1932. godine, dok je u osmom mjesecu iste godine organizirana »velika ljetna zabava« na kojoj su nastupala pjevačka društva »Vijenac« iz Varaždina, »Domoljub« iz Koprivnice, »Sloga« iz Ludbrega i »Nada« iz Svetog Đurđa.¹⁸ Na glavnoj skupštini Društva, povodom desete godišnjice osnutka, navodi se kako je Društvo u proteklom razdoblju nabavilo pozornicu vrijednu oko 4000 dinara, šapirograf, malu garderobu za diletante, narodne nošnje za sve članove i učlanilo se u Maticu hrvatskih kazališnih dobrovolja-

¹⁴ HORVAT, Josip: *Povijest školstva u Martijancu*. // Podravski zbornik 1977 (ur. Franjo Horvatić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1977., 251–252.

¹⁵ *Novi članovi župe*. // Narodno jedinstvo V, 43 (4. 11. 1926.), 2.; *Nove seoske čete*. // Varaždinske novosti II, 87 (6. 8. 1931.), 2.

¹⁶ KOVAČEK, Stjepan: *120 godina Dobrovoljnog vatrogasnog društva Martijanec*. Martijanec: Dobrovoljno vatrogasno društvo Martijanec, 2016., 36–38.

¹⁷ WINTER, Marija: *Ludbreg – knjiga 2.*, 307.

¹⁸ *Zabave u Martijancu*. // Varaždinske novosti IV, 162 (12. 1. 1933.), 4.; *Ljetna zabava*. // Varaždinske novosti IV, 192 (10. 8. 1933.), 4.

ca.¹⁹ Dvije godine kasnije tisak izvještava kako je »rad društva bio vrlo plodan«: zbor sačinjava četrdeset članova(ica) koji je prisustvovao različitim smotrama, a izabrana je i nova uprava.²⁰ Društvo je prestalo s radom 1942. godine.²¹

3. Franjo Kajfež – život i djelo

3.1. Obrazovanje i radni vijek

Franjo Kajfež rođen je 15. listopada 1936. godine u Martijancu, u siromašnoj obitelji Franje Kajfeža i Ruže, rođene Žeželj. Obitelj je bila slovensko-hrvatskog porijekla. Kako bi prehranila obitelj i podigla sina na noge, majka Ružica je mukotrpno radila kao sluškinja i čistačica u martijanečkom dvorcu kod obitelji Rauch-Vučetić. Osnovnu školu Kajfež je završio 1951. godine, Srednju tehničku školu kemijskog smjera u Zagrebu završava 1955. godine i iste godine upisuje Tehnološki fakultet, također u Zagrebu.²² Tijekom studija radio je i noćne smjene kako bi završio fakultet na kojem je diplomirao 1959. godine. Na istom je fakultetu i doktorirao 1968. godine s doktorskom tezom *Sinteza derivata 4- i 5-nitroimidazola s potencijalnim biološkim djelovanjem*.²³

Radni vijek započeo je 1955. godine u zagrebačkoj »Termomehanici« da bi se nakon diplomiranja 1960. godine zaposlio u tvornici lijekova »Pliva«. Od 1960. do 1962. godine radio je i kao profesor na Kemijsko tehnološkoj školi u Zagrebu. U razdoblju

Sl. 3. Mali Franjo (arhiv obitelji Kajfež)

od 1962. do 1968. godine bio je direktor instituta Tvornice lijekova »Krka« iz slovenskog Novog Mesta. Potom odlazi raditi u inozemstvo. Na mjestu direktora istraživanja i razvoja tvrtke »CRC« (*Compagnia di Ricerca Chimica*) u švicarskom Chiassu ostaje do 1978. godine, a zatim prelazi na mjesto savjetnika u također švicarskoj tvrtki *Biogenezio Lausanne* gdje će ostati do 1989. godine.²⁴ U mjestu Miljana (današnja općina Zagorska Sela) kupuje istoimenu barokni dvorac u čijem je prizemlju kasnih 1980-ih uredio istraživački laboratorij i utemeljio tvrtku za proizvodnju farmace-

19 Šapirograf je stroj za ručno umnožavanje tekstova ili crteža. A.L.: *Glavna skupština pjevačkog društva »Gaj« u Martijancu*. // *Varaždinske novosti* VI, 270 (31. 1. 1935.), 2.

20 *Skupština Hrv. pjev. društva »Gaj«*. // *Varaždinske novosti* VIII, 384 (8. 4. 1937.), 6.

21 WINTER, Marija: *Ludbreg – knjiga 2.*, 307.

22 STANIĆ, Zdenko: *Dr. sc. Franjo Kajfež (1936. – 2004.)*. // *Farmaceutski glasnik* 50, 5, 2004., 234.

23 TOMIĆ, Darja i redakcija: *KAJFEŽ, Franjo*. // *Hrvatski biografski leksikon*, knjiga 6 (2005.). Dostupno na: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9422> (29. 4. 2020.).

24 STANIĆ, Zdenko: *Nav. dj.*, 234.; *Kajfež, Franjo*. // *Enciklopedija Hrvatskog zagorja* (2017.), 378.

Sl. 4. Franjo Kajfež kao učenik drugog razreda osnovne škole u Martijancu (arhiv obitelji Kajfež)

utskih pripravaka Milabo čiji je bio vlasnik i direktor. Treba istaknuti činjenicu da je Kajfež bio prvi znanstvenik u Hrvatskoj (a i u Jugoslaviji) kojemu je Izvršno vijeće Sabora Socijalističke Republike Hrvatske 1988. godine donijelo rješenje da se može samostalno baviti znanstvenoistraživačkom djelatnošću i pri tome zapošljavati do petnaest osoba.²⁵

3.2. Znanstveni rad

Objavio je više od 140 znanstvenih i stručnih radova uglavnom iz područja sinteze organskih spojeva u više od dvadeset različitih domaćih i međunarodnih časopisa od kojih se izdvajaju: *Kemija u industriji*, *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju*, *Croatica chemica acta*, *Acta pharmaceutica Jugoslavica*, *Acta biologica Jugoslavica*, *Farmaceutski glasnik*, *Journal of Medicinal Chemistry* (Minneapolis), *Journal of Molecular Structure* (Amsterdam), *Journal of Heterocyclic Chemistry* (Provo), *Microsomes and Drug Oxidations* (Oxford – New York), *International Journal of Quantum Chemistry* (Gainesville, Florida), *Biochemical Pharmacology* (Oxford), *Tetrahedron Letters* (Oxford), *Chemische Berichte* (Frankfurt na Majni), *European Journal of Drug Metabolism and Pharmacokinetics* (Ženeva), *Biome-*

²⁵ ŠMIDT, J.: *Prvi samostalni znanstveni istraživač*. // Slobodna Dalmacija XLVI, 13606 (12. 10. 1988.), 2.

Sl. 5. Franjo Kajfež (izvor: Stanić, 2004.).

dical Mass Spectrometry (London), *Bolletino dell'Istituto sieroterapico milanese* (Milano), *Rivista di tossicologia: sperimentale e clinica* (Rim), *Journal of Organic Chemistry* (Salt Lake City), *Pharmazie* (Berlin), *Synthesis* (Stuttgart) i mnogi drugi.²⁶ Suator je poglavlja o atenololu, ketotifenu i piroksikamu u ediciji *Analytical Profiles of Drug Substances* tiskanoj u Orlandu 1984. i 1986. godine. Registrirao je osamdeset patenata u proizvodnji lijekova u Njemačkoj, Švicarskoj, Francuskoj, SAD-u i Izraelu. Bio je član Akademije znanosti u New Yorku, Američkog kemijskog društva i Američkog farmaceutskog društva.²⁷

3.3. Apaurin

Ipak, najvažniji je izum ovog farmaceuta bio lijek koji je sastavni dio svih kućnih apoteka – Apaurin. Kajfež ga je registrirao 1964. godine i time izašao iz siromaštva. Apaurin je diazepam i anksiolitik iz sku-

²⁶ TOMIĆ, Darja i redakcija: *Nav. dj.*

²⁷ *Isto.*

Sl. 6. Apaurin (izvor: <https://www.krenizdravo.rtl.hr/korisno/upute/apaurin-tablete-2510mg-uputa-o-lijeku>) (29. 4. 2020.)

pine benzodijazepinskih derivata.²⁸ Koristi se u više svrha: u liječenju anksioznih stanja (napetosti, uznemirenosti, agresivnosti i straha), kao hipnotik za kratkotrajno liječenje nesаницe, za ublažavanje simptoma apstinencije od alkohola, kao dodatna terapija pri grčevima skeletne muskulature i tetanusu, u liječenju epilepsije (kao dodatak drugim lijekovima u prevenciji epileptičkih napada) i za smirenje bolesnika prije operativnog zahvata (u premedikaciji).²⁹ Ime »apaurin« izvedeno je od grčke riječi *a(neu)* = bez i latinske *pavor* odnosno talijanske *paura* = strah što bi u doslovnom prijevodu značio »lijek protiv straha«. Apaurin još od 1960-ih godina proizvodi slovenska »Krka« dok ga drugi proizvode pod različitim varijacijama za generičko ime poput *Diazepam* (Alkaloid i Jadran – Galenski laboratorij), *Normabel* (Belupo), *Antenex* (u Australiji) ili *Valium* (Hoffmann-La Rochea).³⁰ Primjenjuje se u obliku tableta, dražeja i injekcija.

28 *Diazepam*. // Hrvatska enciklopedija, knjiga 3 (2001.). Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=14955> (29. 4. 2020.).

29 *Apaurin® obložene tablete – uputa o lijeku – Krka*. // Dostupno na: https://www.krka.biz/media/products/hr/rx/gen_pdf/2019/Apaurin_2mg_5mg_uputa_06_08_2019.pdf (29. 4. 2020.).

30 MUZUR, Amir: *Mali leksikon povijesti medicine: Apaurin*. // *Medix* 18 (2012.), 162–163. Dostupno na: http://www.kardio.hr/wp-content/uploads/2012/09/Medix_100_162-163.pdf (29. 4. 2020.).

3.4. Dvorac Miljana

Već spomenuti dvorac u Martijancu s vremenom je počeo propadati, gospodarske zgrade postale su ruševne, perivoj oko dvorca zapušten, a nekadašnje jezero postala je baruština. Franjo Kajfež oduvijek je htio kupiti martijanečki dvorac iz razloga što je svoju majku, koja je godinama služila barunicu, htio postaviti za gazdaricu dvorca. Kajfež je tražio od komunističkih vlasti da kupi dvorac, no oni mu to nisu dozvolili s obrazloženjem da se dvorci u državnom vlasništvu ne mogu prodavati privatnim licima.³¹ No, Kajfež tu nije stao. Tako je od obitelji Jäger 1978. godine kupio Miljanu, barokni dvorac plemićke obitelji Rattkay koji se spominje još 1597. godine i danas je objekt nulte kategorije.³² Dvorac je koncipiran kao jednokatni četverokrnljeni dvorac s unutarnjim dvorištem i arkadama te je kroz prošlost dograđivan u nekoliko navrata. U kabinetu dvorca ostale su sačuvane kvalitetne zidne slike u stilu rokokoja koje prikazuju alegorije četiriju godišnjih doba, četiriju razdoblja ljudskog života, četiriju temeljnih počela, četiriju čovjekovih temperamenata te četiriju čula. Freske se pripisuju A. J. Lerchingeru i njegovim suradnicima. Kajfež je dvorac pod stručnim vodstvom Restauratorskog zavoda Hrvatske obnavljao od 1979. do 1982. godine i izgled koji dvorac danas ima pripisuje se njegovoj zaslugi.³³

Osim što se bavio znanstvenim radom Kajfež je volio umjetnost i bio strastveni kolekcionar umjetnina. Prema nekim podacima skupio ih je oko 850 do kraja 1980-ih. Unutar dvorca nalazi se reprezentativni dio Kajfežove umjetničke zbirke. Ona sadržava namještaj različitih stilova od baroka i rokokoja do bidermajera i neostilova poput neogotike i neorenesanse, zatim antikvarne knjige, predmete od srebra, stakla i porculana te skulpture

31 Sjećanje Lade Szabo Kajfež, supruge Franje Kajfeža.

32 ŠMIDT, Josip: *Kemičar kupuje dvorac*. // *Slobodna Dalmacija* XLVI, 13557 (24. 8. 1988.), 25.

33 *Miljana*. // Enciklopedija Hrvatskog zagorja (2017.), 587.

i slike. Manji dio zbirke sačinjavaju djela s kraja osamnaestog i početka devetnaestog stoljeća dok veći dio čine djela hrvatskih autora: Izidora Kršnjavog, Vlahe Bukovca, Celestina Mate Medovića, Miroslava Kraljevića, Vladimira Becića, Josipa Račića, Vladimira Varlaja, Milivoja Uzelca, Ferdinanda Kulmera, Otona Glihe i mnogih drugih.³⁴ U dvorcu su se redovito otvarale i izložbe mnogih samostalnih umjetnika od kojih se navode izložbe Dražena Josipa Pavića i Ivana Lovrekovića 1988. godine i kipara Izidora-Žige Popijača 1993. godine.³⁵ Nakon Kajfežove smrti udovica Lada Szabo Kajfež prodala je dvorac 2010. godine Dragutinu Kamenskom, vlasniku tvrtke »Kamgrad objekti d.o.o.« za 2,4 milijuna eura.³⁶

3.5. Belupo

Iako je gotovo cijeli svoj život proboravio i radio izvan rodne Podravine Kajfež ju nikada nije u potpunosti zaboravio. Tako je Glas Podravine u travnju 1980. godine zabilježio otvorenje izložbe »Hrvatsko slikarstvo od 1900. do 1970. godine« u Galeriji Koprivnica na kojoj je izloženo pedesetak slika najpoznatijih hrvatskih umjetnika iz bogate Kajfežove kolekcije.³⁷ Također, Kajfež je svibnju 1987. godine darovao koprivničkoj »Podravki« deset originalnih i vrijednih slika hrvatskih likovnih umjetnika kao i dvanaest crteža akademskog slikara Zlatka Price iz mape »Ljudi iz logora Danica«.³⁸

34 TOMIĆ, Darja i redakcija: *Nav. dj.*

35 KOMES, Marija: *Izložba u dvorcu Miljana*. // *Varaždinske vijesti* XLIV, 2268 (7. 7. 1988), 7.; BREZOVEC, D.: *Stvaralac širokih preokupacija*. // *Varaždinske vijesti* XLIX, 2546 (3. 11. 1993.), 8.

36 MANDIĆ, Mladen: *Dvorac Miljana prodan Kamgradu Dragutina Kamenskog*. // *Večernji list*, 31. 8. 2010. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/dvorac-miljana-prodan-kamgradu-dragutina-kamenskog-185251> (29. 4. 2020.).

37 *Najveći majstori hrvatskog slikarstva u našoj Galeriji*. // *Glas Podravine* XXXV, 14 (11. 4. 1980.), 6.

38 Mi. P.: *Vrijedna umjetnička djela*. // *Glas Podravine* XLII, 19 (15. 5. 1987.), 3.

Ipak, najznačajniji doprinos za Podravinu Kajfež je imao u osnivanju farmaceutske tvornice »Belupo« u Ludbregu. Krajem šezdesetih godina prošlog stoljeća tvrtke »Podravka« iz Koprivnice i »PPK Bednja« iz Ludbrega uz podršku Općine Ludbreg započele su radnje da se u ludbreškom kraju otvori farmaceutska tvrtka. U tom je razdoblju u Jugoslaviji djelovalo 16 farmaceutskih tvrtki i vlasti nisu s odobrenjem gledale na osnivanje još jedne (konkurentne) tvornice.³⁹ Grupa kemičara, farmaceuta i liječnika, od kojih je većina radila u konkurentskim tvornicama u Jugoslaviji i inozemstvu smatrala je da uz domaću »Plivu« postoji dovoljno potencijala za osnivanje nove tvornice lijekova. Tako je Kajfež 1966. godine izradio program razvoja farmaceutike uz prve idejne elaborate i izbor proizvoda, pri čemu se vodilo računa da se nikako ne uđe u paralelni program »Plive«, te okupio nekoliko stručnjaka s područja farmacije, kemije i medicine kako bi se projekt izgradnje nove tvornice priveo kraju.⁴⁰ Program je, uz podršku tadašnjeg rukovodstva Podravke i inženjera Vladimira Trojaka, 1971. godine operativno razrađen i gradnja tvornice je započela. Tvornica je dobila ime »Belupo«, što je akronim od »BEDnja – LUDbreg – PODravka« i izgrađena je već iduće godine. Franjo Kajfež i dr. sc. Nikola Novaković uspostavili su tehničku suradnju sa slovenskim poduzećem »Lek« iz Ljubljane. U početku se Belupo orijentirao na petnaestak lijekova iz palete ljubljanskog Leka, a manji dio kreirao je sam Kajfež.⁴¹

Kajfež je i kasnije pomagao Belupu. Tako je 1980. godine u Zagrebu osnovao suvremenu službu istraživanja u proizvodnji lijekova (takozvani laboratorij sinteze) u kojoj je tada radilo i surađivalo dvanaest doktora i tri magistra znanosti. Godine

39 FELETAR, Dragutin: *Belupo – susret naših pola stoljeća: priinos povijesti ljekarništva i farmaceutske industrije u sjeverozapadnoj Hrvatskoj*. Koprivnica-Samobor: Belupo-Meridijani, 2013., 37.

40 KUZEL, Vladimir: *Sve što je dobro, a nije skupo – zove se Belupo...* // *Glas Podravine i Prigorja* LI, 4 (26. 1. 1996.), 14, 19.

41 FELETAR, Dragutin: *Nav. dj.*, 39–42.

1994. postaje predsjednikom Nadzornog odbora Belupa. Danas je Belupo tvrtka koja zapošljava oko 1300 zaposlenika i jedna od značajnijih farmaceutskih tvrtki u Hrvatskoj.⁴²

3.6. Politički život

Uspostavom Republike Hrvatske Kajfež se politički aktivira i postaje članom Hrvatske demokratske zajednice. U trećoj Vladi Republike Hrvatske premijera Franje Gregurića (tzv. »Vladi nacionalnog spasa«) 15. travnja 1992. godine postaje ministrom energetike i industrije i na toj poziciji ostaje do 12. kolovoza 1992. godine kada ulazi u sastav četvrte Vlade Republike Hrvatske premijera Hrvoja Šarinića gdje postaje ministrom industrije, brodogradnje i energetike obavljajući dužnost do 3. travnja 1993. godine.⁴³ Održavaju se prvi demokratski lokalni izbori na kojima HDZ pobjeđuje u Krapinsko-zagorskoj županiji, a Županijska skupština na sjednici 16. travnja 1993. godine izabire Kajfeža za prvog župana.⁴⁴ Župan ostaje do 1. veljače 1996. godine kada ga Skupština na vlastiti zahtjev razrješuje zbog toga što postaje savjetnikom Predsjednika Republike Hrvatske s djelokrugom lokalne uprave i samouprave (općine, gradovi, županije) i znanstveno-tehnološkog razvitka.⁴⁵ Akademik Vlatko Pavletić razrješuje ga te duž-

nosti u siječnju 2000. godine smrću predsjednika Franje Tuđmana.⁴⁶ Na lokalnim izborima 2001. godine bio je nositelj stranačke liste HDZ-a za Općinsko vijeće Zagorskih Sela.⁴⁷

3.7. Nagrade

Za svoje zasluge dobitnik je nekoliko priznanja: nagrade Boris Kidrič za inovacije (1972.), Spomenice Domovinske zahvalnosti za čast i uzornu službu za razdoblje od pet godina (1995.), Reda Danice hrvatske s likom Nikole Tesle za osobite zasluge u izumiteljstvu (1995.), Reda kneza Trpimira s ogrlicom i Danicom za izniman doprinos neovisnosti, cjelovitosti i međunarodnom ugledu Republike Hrvatske, za izgradnju Hrvatske i razvitak odnosa Hrvatske i drugih zemalja (1995.), Spomenice Domovinske zahvalnosti za čast i uzornu službu (1996.) i Reda hrvatskog trolista za osobite zasluge za Republiku Hrvatsku (1996.).⁴⁸ Tvornica Belupo dodijelila mu je povodom 25. obljetnice postojanja 1996. godine povelju za razvoj i unapređenje tvrtke.⁴⁹

42 Isto, 50, 94, 200–203.

43 Vlada Republike Hrvatske – Prethodne Vlade. // Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/prethodne-vlade-11348/11348> (29. 4. 2020.).

44 Odluka o izboru župana Županije Krapinsko-Zagorske. // Službeni glasnik Županije Krapinsko-zagorske 1, 1, (1993.), 11. Dostupno na: <http://digirhiv.gov.hr/arhiva/1380/80512/hidran.hidra.hr/hidrarad/POOPD/Pobirac/GLS-OCR/011803z.pdf> (29. 4. 2020.).

45 Rješenje o razrješavanju župana Županije Krapinsko-zagorske. // Službeni Glasnik Županije Krapinsko-zagorske 4, 1, (1996.), 3. Dostupno na: <http://digirhiv.gov.hr/arhiva/1380/80512/hidran.hidra.hr/hidrarad/POOPD/Pobirac/GLS-OCR/011733z.pdf> (29. 4. 2020.); Odluka o imenovanju savjetnika Predsjednika Republike Hrvatske. // Narodne novine 10/1996. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1996_02_10_138.html (29. 4. 2020.).

46 Odluka o razrješavanju savjetnika Predsjednika Republike Hrvatske za lokalnu upravu i samoupravu. // Narodne novine 14/2000. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_02_14_165.html (29. 4. 2020.).

47 Kajfež, Franjo. // Enciklopedija Hrvatskog zagorja (2017.), 378.

48 Odluka kojom se odlikuju Spomenicom Domovinske zahvalnosti. // Narodne novine 46/1995. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995_07_46_911.html (29. 4. 2020.); Odluka kojom se odlikuju Redom Danice hrvatske s likom Nikole Tesle. // Narodne novine 46/1995. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995_07_46_914.html (29. 4. 2020.); Odluka kojom se odlikuju Redom kneza Trpimira s ogrlicom i Danicom. // Narodne novine 46/1995. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995_07_46_912.html (29. 4. 2020.); Odluka kojom se odlikuju Spomenicom Domovinske zahvalnosti. // Narodne novine 56/1996. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1996_07_56_1110.html (29. 4. 2020.); Odluka kojom se odlikuju Redom hrvatskog trolista. // Narodne novine 56/1996. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1996_07_56_1107.html (29. 4. 2020.).

49 FELETAR, Dragutin: *Nav. dj.*, 115.

Franjo Kajfež otac je pet kćeri iz pet brakova. Umro je 23. travnja 2004. godine u Zagrebu od sarkoma kostiju i pokopan je na zagrebačkom Mirogoju.

4. Zaključak

Iz svega navedenog može se zaključiti kako je život i djelo Franje Kajfeža bio u mnogočemu sadržajan i produktivan. Znanost i farmaceutiku zadužio je s više od 140 znanstvenih članaka i više od 80 lijekova među kojima je zasigurno najpoznatiji Apaurin. Bio je jedan od inicijatora izgradnje i uspostavljanja farmaceutske tvrtke Belupo, danas ponosa ludbreške Podravine. Volio je umjetnost i arhitekturu pa je tako oteo iz zaborava i obnovio svima poznati dvorac Miljanu, jednu od perjanica dvoraca Hrvatskog zagorja. Nažalost, to mu nije uspjelo za dvorac u rodnom Martijancu. Bio je prvi ministar energetike i industrije u samostalnoj Republici Hrvatskoj i prvi župan Krapinsko-zagorske županije. Stoga je s pravom dobitnik nekoliko priznanja za svoj rad.

Summary

Franjo Kajfež, Podravina's King of Apaurin

Based on the available sources, publications and testimonies of his family and acquaintances, the author presents the life and work of Franjo Kajfež, PhD, a chemical technician and pharmacist, best known for the discovery of Apaurin. The article describes his educational path, working life, scientific work, love of art and art collecting, as well as his political life. Furthermore, the article also presents social and economic situation in Kajfež's birthplace, Martijanec, in the 1930s.

Izvori i literatura

- A. L.: *Glavna skupština pjevačkog društva »Gaj« u Martijancu*. // *Varaždinske novosti* VI, 270 (31. 1. 1935.), 2.
- *Apaurin® obložene tablete – uputa o lijeku – Krka*. // Dostupno na: https://www.krka.biz/media/products/hr/rx/gen_pdf/2019/Apaurin_2mg_5mg_uputa_06_08_2019.pdf (29. 4. 2020.).
- BREZOVEC, D.: *Stvaralac širokih preokupacija*. // *Varaždinske vijesti* XLIX, 2546 (3. 11. 1993.), 8.
- *Diazepam*. // *Hrvatska enciklopedija*, knjiga 3 (2001.). Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=14955> (29. 4. 2020.).
- FELETAR, Dragutin: *Belupo – ususret naših pola stoljeća: prinos povijesti ljekarništva i farmaceutske industrije u sjeverozapadnoj Hrvatskoj*. Koprivnica-Samobor: Belupo-Meridijani, 2013.
- HORVAT, Josip: *Povijest školstva u Martijancu*. // *Podravski zbornik 1977* (ur. Franjo Horvatić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1977., 264–255.
- *Kajfež, Franjo*. // *Enciklopedija Hrvatskog zagorja* (2017.), 378.
- KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Mira: *Privredne i socijalne prilike ludbreškog kotara u međuratnom razdoblju*. // *Ludbreg* (ur. Vlado Mađarić), Ludbreg: Skupština općine Ludbreg, 1984., 259–280.
- KOMES, Marija: *Izložba u dvorcu Miljana*. // *Varaždinske vijesti* XLIV, 2268 (7. 7. 1988), 7.
- KOVAČEK, Stjepan: *120 godina Dobrovoljnog vatrogasnog društva Martijanec*. Martijanec: Dobrovoljno vatrogasno društvo Martijanec, 2016.
- KUZEL, Vladimir: *Sve što je dobro, a nije skupo – zove se Belupo...* // *Glas Podravine i Prigorja* LI, 4 (26. 1. 1996.), 14, 19.
- *Ljetna zabava*. // *Varaždinske novosti* IV, 192 (10. 8. 1933.), 4.
- MANDIĆ, Mladen: *Dvorac Miljana prodan Kamgradu Dragutina Kamenskog*. // *Večernji list*, 31. 8. 2010. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/dvorac-miljana-prodan-kamgradu-dragutina-kamenskog-185251> (29. 4. 2020.).
- *Martijanec, Donji i Gornji*. // *Hrvatska enciklopedija*, knjiga 7 (2005.). Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39139> (29. 5. 2020.).
- Mi. P.: *Vrijedna umjetnička djela*. // *Glas Podravine* XLII, 19 (15. 5. 1987.), 3.
- *Miljana*. // *Enciklopedija Hrvatskog zagorja* (2017.), 587.

- *Misije u župi Martijanec*. // *Varaždinske novosti* II, 101 (12. 11. 1931.), 4.
- MUZUR, Amir: *Mali leksikon povijesti medicine: Apaurin*. // *Medix* 18 (2012.), 162–163. Dostupno na: http://www.kardio.hr/wp-content/uploads/2012/09/Medix_100_162-163.pdf (29. 4. 2020.).
- *Najveći majstori hrvatskog slikarstva u našoj Galeriji*. // *Glas Podravine* XXXV, 14 (11. 4. 1980.), 6.
- *Nove seoske čete*. // *Varaždinske novosti* II, 87 (6. 8. 1931.), 2.
- *Novi članovi župe*. // *Narodno jedinstvo* V, 43 (4. 11. 1926.), 2.
- *Odluka o imenovanju savjetnika Predsjednika Republike Hrvatske*. // *Narodne novine* 10/1996. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1996_02_10_138.html (29. 4. 2020.).
- *Odluka o izboru župana Županije Krapinsko-Zagorske*. // *Službeni glasnik Županije Krapinsko-zagorske* 1, 1, (1993.), 11. Dostupno na: <http://digarhiv.gov.hr/arhiva/1380/80512/hidran.hidra.hr/hidrarad/POOPD/Pobirac/GLS-OCR/011803z.pdf> (29. 4. 2020.).
- *Odluka o razrješenju savjetnika Predsjednika Republike Hrvatske za lokalnu upravu i samoupravu*. // *Narodne novine* 14/2000. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_02_14_165.html (29. 4. 2020.).
- *Općina Martijanec: Povijest*. // Dostupno na: <https://opcina-martijanec.hr/opcina-martijanec/povijest/> (29. 5. 2020.).
- *Rezultat državnih izbora u Zagorju i Medjimurju*. // *Narodno jedinstvo* VI, 37 (15. 9. 1927.), 2.
- *Rezultati izbora u ludbreškom srezu*. // *Varaždinske novosti* X, 472 (15. 12. 1938.), 3.
- *Rješenje o razrješenju župana Županije Krapinsko-zagorske*. // *Službeni Glasnik Županije Krapinsko-zagorske* 4, 1, (1996.), 3. Dostupno na: <http://digarhiv.gov.hr/arhiva/1380/80512/hidran.hidra.hr/hidrarad/POOPD/Pobirac/GLS-OCR/011733z.pdf> (29. 4. 2020.).
- *Skupština Hrv. pjev. društva »Gaj«*. // *Varaždinske novosti* VIII, 384 (8. 4. 1937.), 6.
- STANIĆ, Zdenko: *Dr. sc. Franjo Kajfež (1936. – 2004.)*. // *Farmaceutski glasnik* 50, 5, 2004., 234.
- *Statistika izbora narodnih poslanika za Skupštinu Kraljevine Jugoslavije izvršenih 5. maja 1935. godine*. Beograd: Narodna skupština Kraljevine Jugoslavije, 1938.
- ŠMIDT, J.: *Prvi samostalni znanstveni istraživač*. // *Slobodna Dalmacija* XLVI, 13606 (12. 10. 1988.), 2.
- ŠMIDT, Josip: *Kemičar kupuje dvorac*. // *Slobodna Dalmacija* XLVI, 13557 (24. 8. 1988.), 25.
- TOMIĆ, Darja i redakcija: *KAJFEŽ, Franjo*. // *Hrvatski biografski leksikon, knjiga 6* (2005.). Dostupno na: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9422> (29. 4. 2020.).
- *Vlada Republike Hrvatske – Prethodne Vlade*. // Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/prethodne-vlade-11348/11348> (29. 4. 2020.).
- WINTER, Marija: *Iz povijesti Ludbrega i okolice – knjiga 1*. Ludbreg: Grad Ludbreg, Nakladnička kuća »Dr. Feletar«, 2000.
- WINTER, Marija: *Iz povijesti Ludbrega i okolice – knjiga 2*. Ludbreg: Grad Ludbreg, Nakladnička kuća »Dr. Feletar«, 2000.
- WINTER, Marija: *Iz starije prošlosti Martijanca*. // *Podravski zbornik* 1977 (ur. Franjo Horvatić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1977., 233–245.
- *Zabave u Martijancu*. // *Varaždinske novosti* IV, 162 (12. 1. 1933.), 4.